

Данная статья посвящена участию на первом этапе Гражданской войны в США военного подразделения армии США, которое стало известным Ирландская бригада. Особенное внимание уделено участию Ирландской бригады в военных операциях.

Ключевые слова: Ирландская бригада, история США, Гражданская война, военная история, ирландцы.

This article is focused on the participating in the first period of the American Civil War of the US army unit that became known as the Irish brigade. Special attention is paid to the observation of Irish brigade's participation in the military operations.

Key words: the Irish brigade, history of the USA, Civil War, military history, the Irish.

Участь Другої бригади Першої дивізії Другого Корпусу армії Потوماку або Ірландської бригади у Громадянській війні США - є важливою темою для вивчення у контексті загальної тематики участі представників ірландської діаспори США у Громадянській війні. Серед усіх ірландських підрозділів тої війни Ірландська бригада є найбільш відомою, адже вона залишила найбільший слід у історії та культурі як США, так і Ірландії. Вивчення історії цього підрозділу є важливою частиною вивчення історії американської діаспори у США.

Саме на першому етапі війни з квітня 1861 р. до прийняття Прокламації про звільнення рабів у січні 1863 р. Ірландська бригада проявила себе яскраво та саме у цей період вона завоювала собі славу найхоробрішого підрозділу федеральних військ. Це є причиною огляду участі Ірландської бригади в цей період в окремій публікації.

У вітчизняній історіографії вивченню участі ірландців в Громадянській війні у США уваги не приділено, тому автор статті має змогу спиратися лише на роботи західних, перш за все американських авторів. Тема вивчення історії Ірландської бригади є поширеною в американській історіографії, їй присвячено багато робіт що виходили з другої половини XIX ст. по сьогоднішній день. Серед найбільш значущих сучасних робіт з цієї теми слід назвати праці Т. Дж. Кроувела «Найвеличніша бригада: як Ірландська бригада відкрила шлях до перемоги у Американській громадянській війні» (2011 р.) та С. Дж. Юрал «Арфа та орел: американо-ірландські добровольці та армія Союзу, 1861-1865 РР.» (2006 р.).

Відсутність робіт з даної тематики у українській історіографії та історіографії країн пострадянського простору робить цю тему новою у вітчизняній історіографії та дає наукову актуальність даної тематики.

Метою даної статті є огляд історії Ірландської бригади на першому періоді Громадянської війни у США.

Після перших битв Громадянської війни влітку 1861 р., особливо після Першої битви при Бул-Ран 21 липня 1861 р., командування федеральних військ зрозуміло потребу у реорганізації армії. Цей процес проходив всю осінь та зиму 1861-

УДК 94(73)(=152.1)"1861/1862"

ІРЛАНДСЬКА БРИГАДА У ПЕРШОМУ ЕТАПІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ В США У 1861-1862 РР.

Г.С. Іщенко

*студент IV курсу історичного факультету,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Тел. +38067-116-39-77; email: elsidl993@gmail.com*

Дана стаття присвячена участі у першому етапі Громадянської війни у США військового підрозділу армії США, який став відомим як Ірландська бригада. Особлива увага присвячена розгляду участі Ірландської бригади у військових операціях.

Ключові слова: Ірландська бригада, історія США, Громадянська війна, воєнна історія, ірландці.

1862 рр. Саме під час нього Томас Френсіс Мар, видатний ірландський національний діяч, один з керівників антибританського повстання в Ірландії 1848 р., який емігрував до США та став відомою фігурою серед ірландської діаспори, запропонував створити Ірландську бригаду, яка складалася б з полків, особистий склад яких був би переважно ірландським.

7 вересня 1861 р. Томас Мар писав військовому міністру Камерону: «Дайте згоду на формування Ірландської бригади з 5 тисяч чоловік. Я можу зробити це негайно та вона буде готова до маршу через 30 днів» [1: 491]. Камерон відповів йому, що це повинен вирішувати губернатор Нью-Йорку Морган, та вже 10 вересня Морган писав Камерону, що дав Мару згоду на формування Бригади [4: 497].

Після отримання згоди Томас Мар почав активну кампанію по заохочуванню ірландців до вступу до Бригади. 11 вересня 1861 р. він написав відкритого листа, який було опубліковано у декількох газетах. У ньому він прославляв боротьбу за цілісність США та звертався до патріотичних почуттів ірландців до своєї батьківщини. «Ірландцю, який не з нами у цьому змаганні серцем та душею, не може бути дозволено промовити навіть звука щодо свободи Ірландії», — писав він [3: 1]. Також він проводив публічні заходи для популяризації Бригади. Зокрема, 20 листопада 1861 р. у місті Джонстаун, Пенсільванія, було проведено зустріч для допомоги організації Ірландської бригади [8: 2]. Також дуже велику роль відіграв сам по собі авторитет Мара серед ірландців.

Врешті решт, 5 лютого 1862 р. Томас Френсіс Мар у чині бригадного генерала очолив Ірландську бригаду, яка офіційно позначалася як Друга бригада Першої дивізії Другого корпусу Армії Потوماку. Особовий склад бригади налічував близько 2 тис. чоловік, що складали 69-й, 63-й та 88-й нью-йоркські піхотні полки та 2-й батальйон нью-йоркської легкої артилерії. За особовим вибором Мара більшість солдат Бригади були споряджені застарілими тоді 69-міліметровими гладкосвольними мушкетами, які можна було заряджати картечю, що робило їх смертоносними у ближньому бою [6]. До того ж, крім офіційного американського прапора кожний підрозділ Ірландської бригади отримав зелений прапор з ірландською символікою, щоб підкреслити національну особливість військової одиниці.

Першим серйозним випробуванням для Ірландської бригади стала так звана Кампанія на півострові березня-липня 1862 р., коли Армія Потوماку під командування генерала Макклелана на південному сході Вірджинії намагалася переломити хід війни, захопивши столицю Конфедерації, Річмонд. Результатом цієї кампанії стала поразка федеральних військ та їх відступ.

Ірландська бригада брала активну участь у бойових діях протягом усієї кампанії, втім два найбільш визначних епізоди приходяться на битви при Фейр-Оукс та Семиденну битву.

Битва при Фейр-Оукс, що проходила 31 травня - 1 червня 1862 р. позначила кінець наступальних дій військ Союзу, коли Армія Потوماку змогла дістатися

пригородів Річмонду, втім була відкинута та до кінця кампанії не володіла ініціативою.

Ірландська Бригада вступила до бою 1 червня 1862 р. Вже з 4 годин ранку, згідно з рапортом Мара, Бригада була наготові та незабаром рушила у бій. Пастор Вільям Корбі, який був одним з капеланів Бригади та безпосереднім свідком подій, у своїх мемуарах дуже високо оцінює участь ірландців у битві та наводить слова тогочасного дослідника Громадянської війни Хейлі, який писав: «Хоробра бригада Мара була введена до бою, щоб звільнити полк, що знаходився під великим тиском. Наближаючись зі своїм добре відомим бойовим кличем, вони із страшною лютістю зімкнулися над ворогами та цілу годину знищували їх цілими ротами» [5: 65].

Загалом, під час битви при Фейр-Оукс втрати Ірландської бригади за офіційними відомостями склали 39 чоловік [12: 90]. Втім, у своєму рапорті Мар вказує, що Бригада втратила до 50 чоловік, а пастор Корбі називає кількість загиблих близько сотні. Після Фейр-Оукс до Бригади було приєднано 29-й масачусетський піхотний полк. Він переважною більшістю складався з не-ірландців та протестантів, втім конфліктів між солдатами у Бригаді не було.

Під час Семиденної битви, яка є сукупністю окремих битв, що сталися під час відступу федеральної армії з 25 червня по 1 липня 1862 р. та позначили кінець Кампанії на півострові, Ірландська бригада також брала активну участь у бойових діях. Пастор Корбі наводить випадок, який стався 29 червня 1862 р., під час битви біля Гейнс-Мілл. Ірландська бригада тоді рушила на допомогу 9-му масачусетському полку. Командир цього полку, полковник Кес був у відчаї, коли його підрозділ зіткнувся з 20 тис. конфедератів генерала Джексона, втім, коли він побачив генерала Мара, то звернувся до нього: «Це Ірландська бригада, генерал?» Почувши ствердну відповідь, він сказав: «Слава Богу, ми врятовані!» [5: 90].

За офіційними даними, після Семиденної битви Ірландська бригада втратила 493 людини [10: 24]. Це та втрати після інших битв Кампанії на півострові призвело до сильного скорочення особистого складу Бригаду. Розуміючи це, Томас Мар у липні 1862 р. відправився до Нью-Йорку, щоб набрати новобранців до свого підрозділу. Втім, вже тоді новини про жахи війни та великі втрати федеральних військ досягли місцевих ірландців, через що такого ажіотажу, як при формуванні Бригади, не було. На зменшення чисельності особистого складу Бригади, зокрема свідчить лист бригадного генерала А. Плезонтонна до генерала Р. Б. Марсі від 12 серпня 1861 р., у якому той пише, що у двох полках Ірландської бригади було не більше 650 чоловік, близько 300 у кожному [2: 373].

17 вересня 1862 р. відбулася битва при Ентіетамі, перша велика битва війни на території Союзу та найкривавіша одноденна битва в історії Америки. Метою Армії Потوماку генерала Макклелана тоді було зупинити просування Армії Північної Вірджинії генерала Лі у бік Вашингтону. Битва не завершилася беззаперечною перемогою жодної з сторін, втім після неї федеральні війська на деякий час отримали стратегічну перевагу.

У найвідомішому епізоді битви, о 9 годині ранку, дивізія конфедератів генерала Хіла у складі близько 2.5 тис чоловік тримала оборону на сільській дорозі, що знаходилася нижче рівня землі на півтора метри, через що вона була прозвана Санкен-Роуд (Затонула дорога) та ідеальним природним укріпленням. Послана в атаку на неї дивізія генерала Френча зустріла сильний опір та зазнавала великих втрат. А коли на допомогу до генерала Хіла прибула дивізія генерала Андерсона, положення Френча стало вкрай небезпечним. Тому, о 10 годині дивізія генерала Річардсона, до якої входила Ірландська бригада, отримала наказ наступати на правий фланг Санкен-Роуд.

Бригада Мара знаходилася на правому фланзі дивізії. Коли почався наступ, пастор Корбі верхи наздогнав Бригаду, виїхав вперед та відпустив ірландцям гріхи, що зазвичай роблять людям, які готуються до смерті [5: 112]. Спочатку | ірландцям потрібно було піднятися на вершину пагорбу, що був над Санкен-Роуд. Бригада змогла захопити цю позицію, знаходячись під постійним вогнем артилерії ворога та відбивши контратаку конфедератів, яка забрала багато життів.

Потім, згідно з рапортом Мара, Бригада зробила п'ять чи шість залпів по позиціях ворога та за наказом генерала почала штикову атаку та під щільним вогнем змогла дійти на відстань 30 кроків до Санкен-Роуд. Тиск ворога був дуже сильний, тому атака ірландців зупинилася. Намагаючись знов підняти своїх людей в атаку, генерал Мар об'їжджав полки, коли несподівано під ним було вбито коня. Отримавши поранення, Томас Мар був змушений покинути поле битви. Серед залишених без командування ірландських полків, які ще й до цього втратили багато офіцерів, почалась дезорганізація.

Далі, згідно з офіційними даними, на допомогу до знесилених ірландців ¹ підійшла бригада генерал Колдвелла. Сучасний дослідник Кроувелл Т. Дж. пише, що бригада Колдвелла довго відмовлялась підтримувати Ірландську бригаду, адже сам генерал Колдвелл був відсутній на полі битви. Через це сам командувач дивізії, генерал Річардсон, очолив полки Колдвелла. Отримавши підкріплення, ірландці почали нову атаку. З рядів 29-го полку у бік Санке-Роуд вибігли два прапороносці з ірландським знаменами. їм назустріч вже вийшов загін конфедератів, коли капітан Джон Джойс із криком «За Ірландію та Святого Патрика» повів залишки Ірландської Бригади у бій. Конфедерати були вибиті із Санкен-роуд. Після цього битва ще тривала, але сама Бригада була відведена у тил [6].

Загалом, за офіційним списком втрат Ірландська бригада під час битви при Ентіетамі втратила 540 осіб [13: 189]. Такі великі втрати фактично знекровили підрозділ, який вже довго не отримував значних поповнень.

Останньою значною битвою першого періоду Громадянської війни була битва при Фредеріксберзі 11-15 грудня 1862 р. У листопаді генерала Макклелана на чолі Армії Потомаку за ініціативою президента Лінкольна змінив генерал Бернсайд. Уряду Союзу потрібно було продемонструвати населенню успіхи у війні, тому Бернсайд планував взяти під контроль місто Фредеріксберг, з якого відкривався шлях на Річмонд. Втім, через погану підготовленість та бажання якнайскоріше

виграти, федеральні війська битву програли, що стало значною перемогою для Конфедерації.

Ірландська бригада вступила до бою 13 грудня 1862 р. В той день федеральна армія, що вже контролювала Фредеріксберг, почала атаки на позиції конфедератів на височинах Меріс-Хейтс, які самі по собі давали добрий захист, так ще й були укріплені інженерами. З самого ранку Бригада, яка з доданням до неї замість 29-го масачусетського 116-м пенсільванським та 28-м масачусетським налічувала близько 1200 осіб, разом з іншими частинами о дев'ятій годині ранку отримала наказ переправитися через ріку Раппаханнок, ввійти у місто та готуватися до атаки.

О першій годині дня в бій пішла дивізія генерала Френча. Вона була швидко зупинена щільним вогнем конфедератів. Тоді у бій вступила дивізія генерала Хенкока, до складу якої входила Бригада. Генерал Мар, за його рапортом, дав накази своїм полкам та послав їх у бій, втім сам не міг брати участь у битві через травму, отриману раніше. За битвою він спостерігав з пагорба [11: 240].

Капітан Каннінгем, один з перших дослідників історії Бригади та її ветеран, пише, що Бригада, почавши атаку, вступила у страшну бійню. «Наступ Бригади перешкоджали тіло, що лежали одне на одному. Хоробрі парні! Незабаром їх тіла будуть додані до цих ... Це була не битва, це була масова різанина людей, яких було принесено у жертву сліпим амбіціям та бездарності» [7: 343]. За рапортами командувачів ірландських полків, майже відразу вони були прижаті вогнем противника до землі та не могли просуватися далі, поки майже через годину, поки їх не замінила бригада генерала Колдвелла. Після цього знекровлена Бригада відійшла у тил.

Однією з найбільш трагічних обставин битви є те, що при штурмі Меріс-Хейтс ірландці були змушені вбивати ірландців. Бригада Мара наступала на позиції, які захищав 24-й алабамський полк, що переважно складався з ірландців. Згідно зі свідченнями очевидців, коли Бригада перейшла в наступ, один з ірландців-конфедератів вигукнув: «Господи, як жаль! Сюди йдуть хлопці Мара!». А командувач полком, полковник Макміллан підбадьорював своїх людей: «Це бригада Мара, покажіть їм, хлопці! Прийшов час! Покажіть їм!». Тому 13 грудня 1862 р. є одним з найчорніших днів у історії ірландців у США [9].

Під час битви при Фредеріксберзі Ірландська Бригада втратила 545 осіб. Це були найбільші її втрати за весь період війни [14: 129].

Битва при Фредеріксберзі завершує перший період війни та є значною віхою в історії Ірландської бригади. Під час нього Бригада на чолі з генералом Томасом Маром брала участь у всіх найбільших битвах та операціях на Східному театрі бойових дій. Своєю хоробрістю та сміливістю у цей період вона отримала визнання сучасників, втім за таку славу вона розплачувалася великими втратами серед особового складу, адже найчастіше брала участь у бойових діях на найскладніших ділянках. Саме цей період створив той образ Ірландської бригади, Що назавжди залишився в американській та ірландській історії.

ЛІТЕРАТУРА

1. A letter of Brig. Gen. T.F.Meagher to War Secretary S. Cameron // The War of the Rebellion. A Compilation of the official records of the Union and Confederate Armies. – Washington: Government Printing Office, 1902. – Ser. 3. – Vol. 1. – P. 491.
2. A letter of Brig. Gen. A. Pleasonton to Gen. R.B. Marcy // The War of the Rebellion ... – Washington: Government Printing Office, 1885. – Ser. 1. – Vol. 11. – P. 373
3. A Letter from Thomas Francis Meagher // The Smoky Hill and Republican Union. – Junction city, Ka., 1861. – № 3. – P. 1.
4. A letter of Governor E.D.Morgan to War Secretary S. Cameron // The War of the Rebellion... – Washington: Government Printing Office, 1902. – Ser. 3. – Vol. 1. – P. 497.
5. Corby W. Memoirs of Chaplain Life / W. Corby. – Chicago: La Monte, O'Donnell & Co. Printers, 1893. – P. 65.
6. Craughwell T.J. The Greatest Brigade: How the Irish Brigade Cleared the Way to Victory in the American Civil War / T. Craughwell. – Fair Winds Press, 2011 [electronic book].
7. Cunningham D.P. The Irish brigade and its campaigns / D.P. Cunningham. – New York: William McCorley & CO., Publishers, 1867. – P. 343
8. Gen. Meagher's Irish Brigade // Democrat & Sentinel. – Ebsenburg, Pa., 1861. – № 52. – P. 2.
9. McCarthy C. The Irish in the American Civil War: Green, Blue and Grey / C. McCarthy. – The Collins Press, 2010 [electronic book].
10. Organization of Troops and Return of Casualties in the Army of the Potomac during the operations before Richmond, Va., June 25 – July 2, 1862, inclusive // The War of the Rebellion ... – Washington: Government Printing Office, 1885. – Ser. 1. – Vol. 11. – P. 24.
11. Report of Brig. Gen. Thomas Francis Meagher, U.S. Army, commanding Second Brigade // The War of the Rebellion... – Washington: Government Printing Office, 1902. – Ser. 1. – Vol. 21. – P. 240.
12. Return of Casualties in the Army of Potomac at the battle of Fair Oaks, or Seven Pines, Va., May 31 – June 1, 1862 // The War of the Rebellion... – Washington: Government Printing Office, 1885. – Ser. 1, vol. 11. – P. 757.
13. Return of Casualties in the Union forces at the battle of Antietam, Md. // The War of the Rebellion ... – Washington: Government Printing Office, 1887. – Ser. 1, vol. 19. – P. 189.
14. Return of Casualties in the Union forces commanded by Maj. Gen. Ambrose E. Burnside, U. S. Army, at the battle of Fredericksburg, Va., December 11-15, 1862 // The War of the Rebellion ... – Washington: Government Printing Office, 1902. – Ser. 1, vol. 21. – P. 129.

*Рекомендовано до друку науковим керівником кім., доц. С.В.Ковальським
Стаття надійшла до редакції 02.05.2014*